

Рецензия

**на дисертационния труд на Иван Георгиев Нейчев,
редовен докторант в катедра Европейистика
на Философски факултет, СУ “Св. Климент Охридски”**

**за присъждане на образователната и научна степен “доктор”
в професионално направление 3.3. Политически науки (Европейистика –
Икономически изследвания на ЕС)**

**на тема „Развитие на българския пазар на държавни ценни книжа
в контекста на членството в Европейския съюз“**

**от проф. д.п.н. Нели Огнянова, Катедра Европейистика
Философски факултет, СУ “Св. Климент Охридски”**

Рецензията е разработена в съответствие със заповед № РД 38-22/18.01.2021 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за утвърждаване на научно жури.

1. Общи данни

Представен е дисертационен труд със следните характеристики: общ обем 211 страници, разделен в три глави с въведение и заключение, библиография и три приложения.

Работата има добре подбрана и многообразна библиография, в която са посочени близо 300 източника, разпределена по категории. Библиографията включва общо 289 източника, от които 118 на български език, 168 на английски, 2 на руски и 1 на немски език. Прегледът на библиографията винаги е важен, защото е индикатор за обхвата и фокуса на обсъжданата теоретична рамка. В случая библиографията включва множество нормативни актове и публикации на автори от различни предметни

области. Преобладаващата част от използваните източници са от последните пет години, което съответства на нарастващия интерес към темата.

2. Съдържание на автореферата

Представеният автореферат отразява коректно структурата и съдържанието на дисертационния труд, използваните от докторанта методи на научно изследване, практическото значение на изследването, включително изводите и научните приноси.

3. Оценка на дисертационния труд

3.1. Цели, хипотези, задачи, методи

Изследователската задача предоставя изключителни възможности за анализ поради сравнително многобройни слабопроучени в доктрината аспекти на темата. Една сложна конструкция е подложена на анализ в действие и развитие, за да се разкрият и обяснят съществуващите отношения и баланси.

Атестация за задълбоченото познаване на предмета е **структурираното изложение**.

Цел на дисертационния труд е да изследва **институционалната рамка, както и процесите, които влияят на развитието на пазара на ДЦК у нас - глобализация, европеизация, интеграция, хармонизация и др., както и факторите**, които играят най-важна роля при промените. В резултат от изследването ще се открият основните проблеми пред ефективното функциониране на българския пазар на ДЦК и ще се направят препоръки за подобрения.

Стабилна основа на анализа дават **отлично формулираните изследователски задачи**:

1. Да се изяснят понятията и да се разгледат основните теоретични постановки, свързани с държавните ценните книжа и пазари, както и с понятията глобализация и европеизация,;
2. Да се направи преглед на законодателството и практиките в ЕС, които пряко или косвено влияят върху развитието на пазарите на държавни ценни книжа;
3. Да се направи преглед на българската институционална рамка по отношение на ДЦК и промените, настъпили след присъединяването на страната към ЕС, както и да се изведат основните резултати от присъединяването на България към ЕС за пазара на ДЦК;
4. Да се изведат основните движещи сили на промените в българския пазар на ДЦК през последните години и степента, в която те влияят на този пазар;

5. Да се открият основните проблеми пред ефективното функциониране на местния пазар на ДЦК и да се изведат препоръки за подобрения, както и теоретични и политически въпроси, които следва да бъдат решени.

Тези задачи се решават с помощта на анализа на взаимодействието на две тенденции: глобализация и европеизация. Тезата е, че европеизацията играе ролята на проводник на глобализацията. Изследват се взаимоотношенията глобализация-европеизация на полето „вътрешен пазар на ДЦК“ и се търси ролята на тези два процеса върху изследвания сектор. Европеизацията е тенденция, изследвана от български автори, но не по отношение на финансовите пазари и в частност тези на ДЦК. Обсъжда се дали двата процеса се допълват и усилват ефектите си или, напротив, тези два процеса се противопоставят и конкурират.

В методологично отношение качество на дисертацията е използването на дълбочинни интервюта с експерти - проведени са дълбочинни интервюта с експерти с дългогодишен опит в сферата на държавните ценни книжа от Българската народна банка, Министерството на финансите и частния сектор. Широко се използва сравнителният метод.

.

3.2. Цялостност и новост.

Както основателно подчертава авторът, в последно време световната финансова архитектура претърпява сериозни промени. Европейският съюз, в кратък период от време приема огромен обем ново или сериозно ревизира законодателството си, като се създават нови модели и структури. „Прогресивно нарастващият брой на регулации в областта на финансовите услуги и пазари оказва все по-значимо пряко и косвено влияние върху пазарите на държавни ценни книжа, което не е достатъчно добре изследвано. Освен общото влияние за всички страни членки, регулациите оказват и специфично влияние според конкретните особености на пазарите като обем, дълбочина, членство в еврозоната и др., което също заслужава внимание.“

Българските изследователи към момента „не са обърнали към момента достатъчно внимание на пазара на ДЦК в контекста на присъединяването на България към ЕС, последвалите в резултат на членството промени и резултатите от тези промени. Не са изследвани и основните движещи сили на промените от последните години.“

Ето защо дисертацията несъмнено има характер на ново и самостоятелно изследване, запълващо празнота в литературата, посветена на финансовите пазари.

3.3. Коментар на научните приноси

Приемам научните приноси, обосновани и аргументирани обстойно от автора. Ще обърна внимание на някои приносни моменти в отделните глави, предимно от гледна точка на процесите на европеизация.

Първа глава съдържа теоретичната рамка на изследването. Очаквано фокуси в използвания понятиен апарат са понятията **европеизация** и **глобализация**. **Глобализацията** е понятие, което според автора често се свързва точно с финансовите пазари. **Европеизацията** е анализирана, като се проследява състоянието на научните изследвания относно:

- вертикални и хоризонтални инструменти за европеизация, вкл. отворения метод на координация;
- **позитивна интеграция** при приемането на определени модели на ЕС и **негативна интеграция**, при която ЕС премахва ограниченията и бариери без да предписва модели;
- различието между **европеизация** и **правна интеграция**, като европеизация е възможна и без правна интеграция, което е обща теза, изследвана в различните сектори и индустрии;
- **деевропеизация** - предвид процеси на отдалечаване на възприети вече стандарти на ЕС.

Обсъждат се възможните **модели за реакция** на държавите-членки спрямо европеизиращия институционален натиск – известно е от литературата, впрочем и по отношение на България – че има държави, които се отнасят формално към правото на Съюза и имитират възприемане на стандартите, но това става изключително *на хартия*.

Авторът анализира **дали европеизацията и глобализацията са съвместими** и поотделно свързани със западната демокрация, или европеизацията е налагане на правила на ЕС, по-ограничаващи от тези на организации като например СТО, а също така дали силна Европа може да представлява пречка за по-нататъшна либерализация в глобален план – и ни предлага тезата си, че у нас глобализацията в изследвания сектор протича *включително чрез европеизацията*.

Втората глава е посветена на **развитието на пазарите на ДЦК в ЕС**. Обръща се внимание върху ролята на създадения по силата на чл.134 ДФЕС Икономически и финансов комитет за координиране на политиките на ДЧ

Авторът анализира процеси на европеизация, които протичат *без непременно да се налага правна интеграция*. Така например Подкомитет на ИФК предоставя експертиза на Съвета ЕК и ДЧ и анализира вторичното право/ финансовите регулации на ЕС за наличие на положения с негативно значение за тези пазари. Може да се подкрепи извода, че *„Липсата на хармонизирано законодателство по отношение на ДЦК не означава, че няма общи политики или поне координация на политиките в тази сфера. Доказателство за това е историята на Подкомитета за пазарите на държавен дълг към Икономическия и финансов комитет (ИФК), чиято основна цел е насърчаване на по-нататъшната интеграция и по-добро функциониране на пазарите на облигации в ЕС, като по този начин да се повлияе позитивно на развитието на финансовите пазари като цяло. Мандатът му включва принос към изготвянето на общи позиции на ИФК по регулаторни въпроси със значителен ефект върху пазарите на ДЦК, постигане на общо разбиране по технически въпроси и поставяне на експертизата си в услуга на ИФК. Подкомитетът активно участва в процесите, касаещи държавните ценни книжа със своите изследвания, анализи и препоръки, които своевременно се изпращат до лицата и организациите, от които зависи вземането на политически решения.“*

Трета глава изследва **развитието на пазара на ДЦК в България**. Обсъжда се началото, после ролята на преговорния процес – създаване на **Закон за държавния дълг** през 2002 – в началото на този век се създават серия закони, обвързани с изискванията за членство в ЕС – и също **Закона за публичните финанси**, **Закона за пазарите на финансови инструменти**, **Кодекса за застраховането**, **Кодекса за социалното осигуряване** и др.

С приносен характер е анализът на институционалните промени, така и разнообразните инструменти, които са предлагани през годините в България, направен на базата на проучени документи и становищата на интервюираните експерти. Посочени са събития с ключово значение при формирането и развитието на пазара, като въвеждането на валутния борд, присъединяването на страната към ЕС, възникването на банкови кризи и

др., и е анализирана тяхната роля.

Авторът подробно се спира на

- вертикална европеизация чрез механизъм на принуда/ институционален натиск;
- хоризонтална европеизация чрез добри практики от държави-членки на ЕС;
- негативната интеграция под формата на либерализирането на пазара и премахване на бариери на финансовите пазари;
- процес на глобализация, улеснен от европеизацията;

Констатира се, че и в това предметно поле „голяма част от промените в резултат от членството в ЕС вероятно не биха се случили, ако не бяха задължителни. обикновено те се въвеждат в последния възможен момент или дори едва след започнала процедура по нарушение“. Според автора – и това убеждение може да се сподели - „за България не е сериозен проблем да възприеме европейските изисквания и практики, но изглежда нагласата продължава да бъде такава, че да се изчаква последния момент. Към настоящия момент България би могла да възприеме някои практики, които са задължителни само за държавите от еврозоната, но не го прави“.

В заключението се проследява степента, в която са решени поставените задачи и е потвърдена основната изследователска теза. Авторът стига до извода, че тезата е потвърдена частично: *пазарът на ДЦК в много голяма степен се развива под влиянието на глобализацията, улеснена от развитието на високите технологии. Правната и институционална рамка на пазара на ДЦК в основата си са изградени далеч преди присъединяването на България към ЕС. Елементи на европеизация се появяват още няколко години преди присъединяването - а след присъединяването на страната към Съюза през 2007 г. продължават тенденциите на либерализация на пазара и премахване ограниченията пред външни и местни инвеститори.*

Авторът обосновава заключението, че *в преобладаващата част от случаите на европеизация, тя може да бъде определена като принудителна и случваща се в последния възможен момент. В същото време се наблюдават и елементи на номинално, но не и реално приемане на европейския модел, както в случая с отварянето на пазара за чуждестранни първични дилъри, но създаването на допълнителни трудности за чуждестранните лица или качването на книжата на борса, където на практика не се търгува.*

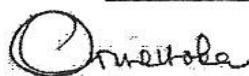
4. Бележки и въпроси

Към дисертацията и автореферата е предадена и справка за промените, въведени в текста на дисертацията след проведената вътрешна защита в катедра Европеистика, включително дефиниции на европеизация и глобализация за целите на дисертационния труд, също така засяга се и новият инструмент *Следващо поколение Европейски съюз* (Next Generation EU) на ЕС, като е посочва че анализите на неговото влияние са още в начална фаза.

В дисертацията се посочва, че все още има какво да се желае по отношение на участието на България в процесите на вземане на решения в ЕС, не се проявява инициативност и активно участие в процеса на формиране на европейските политики. Би представлявало интерес да чуем позицията на автора възможна ли е по-активна роля на България в анализирания процес и какво би включвала евентуална стратегия в това отношение.

6. Заключение

В заключение, въз основа на направената оценка, посочените предимства и научните приноси на дисертационния труд, подкрепям убедено присъждането на образователна и научна степен “доктор” в направление 3.3. Политически науки (Европеистика – Икономически изследвания на ЕС) на редовния докторант Иван Георгиев Нейчев.

28 февруари 2021 г.

Проф. д.п.н. Нели Огнянова